

مجله ما و چالشی به نام روزنامه نگاری علم!

دارد. برخی دیگر به عکس، وجود روزنامه نگاری علم را می پذیرند، ولی روزنامه نگاران علم را کسانی می دانند که اگرچه دانشمند نیستند ولی روایتگر داستان علم به شمار می آیند و توان روایت دقیق، درست و جذاب علم برای مردم را دارند. برخی نیز صرف نوشتن خبر و گزارش علمی را به معنای روزنامه نگاری علم قلمداد نمی کنند و روزنامه نگار علمی را دانشمندی تلقی می کنند که به نوشتن خبرهای علمی برای رسانه های عمومی به منظور گسترش آشنایی مردم با علم و دستاوردهای علمی علاقه مند است. **هیچ یک** از گروه های یادشده این واقعیت را انکار نمی کند که این تلاش با هر نامی که معرفی شود، یک رأس مثلی را تشکیل می دهد که دانشمندان و مردم دو رأس دیگر آن هستند. به نظر می رسد که در این بیان منظور از مردم تنها توده ها نیستند، زیرا سیاستمداران، اقتصاددانان، بازرگانان، معلمان و گروه های تخصصی دیگری هم هستند که برای توسعه علمی به آگاهی از تازه ترین دستاوردهای علمی و فناوری نیاز دارند. این همان نقشی است که روزنامه نگاران علم می توانند به خوبی از پس آن برآیند.

خلاصه از این بررسی ها به این نتیجه رسیدیم که برداشت پژوهشگران و صاحب نظران ایرانی از مقوله روزنامه نگاری علم به عنوان عنصری مهم برای تحقق ارتباط علم و جامعه در یک جمله کوتاه «ساده سازی اطلاعات علمی برای عموم مردم آن هم در قالبی ساده و جذاب» است. این عنصر با بهره گیری از رسانه ها مأموریت خویش را که همانا معرفی علم در جامعه است، به انجام می رساند. اما در این میان آنچه جالب تر به نظر می رسد گوناگونی

چندی پیش قرار بود تا در نشست علمی شرکت کنم که به همت موزه ملی علوم و فناوری ایران و با عنوان «چالش های روزنامه نگاری علم در ایران» برگزار می شد. به دلیل مشغله زیاد و علی رغم تلاش فراوان فرصتی برای حضور در این جلسه نیافتیم، ولی این موضوع ساعت ها ذهن مرا به خود مشغول کرد و پرسش های زیادی برایم پیش آورد. روزنامه نگاری علم به چه معنایی است؟ آیا کاری که ما و همکارانمان در مجله رشد آموزش شیمی انجام می دهیم نوعی روزنامه نگاری علم است؟ آیا می توانیم خودمان را یک روزنامه نگار علم قلمداد کنیم؟ از این رو، چند ساعتی در اینترنت به جست و جو پرداختم تا اگر قرار شد در این نشست حضور داشته باشم، دست کم با آگاهی لازم به جلسه بروم و نماینده فعالی از سوی مجموعه مجله های تخصصی رشد باشم. این جست و جو مرا شگفت زده کرد. مقاله، گزارش، مصاحبه، کارگاه آموزشی و نشست های متعددی با عنوان «روزنامه نگاری علم^۱» به ویژه در کشورمان یافتیم و با دقت و علاقه فراوان جزئیات بسیاری از آن ها را خواندم و حتی با فعالیتی تحسین برانگیز با انجمن ترویج علم ایران آشنا شدم که طی آن با برگزاری کارگاه های آموزشی اقدام به آموزش و پرورش روزنامه نگاران علم می کردند و در این میانه هم بر راه اندازی انجمن های روزنامه نگاری علم در کشور تأکید می ورزیدند.

البته مرور این نقدها و نظرها پرده از یک اختلاف مهم در تعریف روزنامه نگاری علم نیز برداشت. برخی به کل، منکر وجود چنین نوعی از روزنامه نگاری شده اند و آن را به برون داد روزنامه نگاری فرو کاسته اند که تنها در زمینه علمی اطلاعاتی

و دقیقی از گفته‌های دانشمندان و پژوهشگران داشته باشد و در عین حال زبان مردم عادی را نیز به خوبی بشناسد. بی‌تردید روزنامه‌نگاری علم، سطوح مختلفی دارد و بخشی از آن نیز در خدمت اطلاع‌رسانی به دیگر پژوهشگران حوزه علم و فناوری و به واقع دیگر قشرهای تحصیل کرده و علاقه‌مند به خبرهای علمی جامعه است. از این‌رو، تشویق دانش‌آموختگان رشته‌های علمی برای ورود به عرصه روزنامه‌نگاری حرفه‌ای اقدام مهمی است که انتظار می‌رود در دانشگاه‌ها مورد توجه جدی قرار گیرد. ورود جدی به تخصصی میان رشته‌ای و چندوجهی، که از جمله

نیازهای مهم جامعه رو به رشد ایران امروز به شمار می‌آید. با این مقدمه و با مروری بر آنچه که مجله رشد آموزش شیمی طی این سال‌ها در پی آن بوده است، می‌توان نتیجه گرفت که تولید محتوا برای این مجله تخصصی - که به ویژه برای معلمان شیمی کشور به چاپ می‌رسد - به نوعی می‌تواند روزنامه‌نگاری علم به شمار بیاید. اما آنچه آشکار است ضعفی جدی است که از این حیث در ساختار و به ویژه محتوای مجله وجود دارد. به عنوان فردی که سال‌هاست با این مجله همکاری دارد از محتوای آن ناراضی هستم و انتقادهایی جدی به آن دارم. دلیل اصلی این نارضایتی را همان چالش کمبود یا نبود روزنامه‌نگاران علم می‌دانم. افراد توانایی که افزون بر آشنایی با دانش شیمی و دانش آموزش شیمی، مهارت‌های حرفه‌ای لازم برای تهیه گزارش‌ها، انجام مصاحبه‌ها و تهیه خبرها و در یک کلام، تولید محتوا را داشته باشند. این نیاز برطرف نمی‌شود مگر آنکه دست کم در کوتاه‌مدت از میان دانش‌آموختگان رشته شیمی علاقه‌مندانی را یافت که با شرکت در دوره‌های آموزشی روزنامه‌نگاری علم، پا به این عرصه مهم بگذارند و کیفیت رسانه‌هایی از این دست را با حضور خود بهبود بخشند. اگرچه در بلندمدت نیازمند پشتیبانی جدی اعضای شورای گسترش وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و تلاش بیشتر آنان برای حمایت از ایجاد و گسترش رشته‌های از این دست در دانشگاه‌ها هستیم. اما هم‌زمان لازم است به جلب توجه و گسترش آشنایی دانشجویان با این مقوله و تلاش برای تغییر نگرش آن‌ها برای اندیشیدن به یک آینده شغلی متفاوت، جذاب و هیجان‌انگیز نیز همت گمازد. به امید آنکه در آینده‌ای نزدیک با حضور چنین افرادی شاهد تحولی چشمگیر در ساختار و محتوای مجله رشد آموزش شیمی باشیم؛ مجله‌ای که بتواند شما خواننده گرامی را در ارتباطی نزدیک، پویا و پیوسته با حوزه آموزش شیمی قرار دهد.

اکنون که در فصل پاییز و در روزهای آغازین سال نو تحصیلی قرار داریم، بیش از هر زمان دیگری می‌توان به برآورده شدن چنین آرزویی امیدوار بود. زیرا سالی که با یک باور شروع و با عمل ما ادامه می‌یابد، بی‌تردید به بار نشستن خواسته‌هایمان را تضمین می‌کند. دست کم به اندازه امکاناتی که داریم در راستای ایجاد انگیزه و امید در نسل جوان کشور برای ساختن آینده‌ای بهتر کوشش کنیم. آغاز سال تحصیلی جدید بر همه فرهنگیان و دانشگاهیان عزیز در سراسر کشور مبارک و تلاش‌های ارزشمند همه آنان در کلاس و درس ثمربخش باد.

* بی‌نوشت

1. science journalism

رسانه‌هایی است که به این کار یاری می‌رسانند و به عبارتی علم با کمک آن‌ها رسانه‌ای می‌شود. گستردگی و در عین حال توانایی شگفت‌انگیز هر یک از این رسانه‌ها بستر بسیار مناسبی برای ترویج علم فراهم می‌کند. رادیو، تلویزیون، روزنامه، مجله، رایانه و امروز تلفن همراه از جمله مهم‌ترین این رسانه‌ها به شمار می‌آیند. برخی از این رسانه‌ها سال‌هاست که کارایی خود را ثابت کرده‌اند ولی امروز رقبای جدی و قوی‌تری یافته‌اند. این رسانه‌های نوظهور امید تازه‌ای به بهبود ارتباط علم و جامعه داده‌اند.

اما آنچه که در همه نوشته‌ها و گفته‌های علاقه‌مندان به ترویج علم به آن اشاره می‌شد، درد مشترکی بود که ناشی از کمبود نگران‌کننده نیروی انسانی آشنا و علاقه‌مند به کار روزنامه‌نگاری علم در ایران بود. این دغدغه از آنجا ناشی می‌شود که دانش‌آموختگان رشته‌های سنتی علوم پایه و فنی دانشگاه‌ها به صورت نظام‌دار و آگاهانه برای چنین منظوری تربیت نمی‌شوند و انگیزه ورود به چنین فعالیتی هم در آن‌ها آنچنان که باید به وجود نمی‌آید. از آنجا که از دید این جانب روزنامه‌نگار علم بایستی در گام نخست در حوزه‌ای که قرار است به روایت یا گزارش رویدادهای آن بپردازد، دست کم دارای مدرک کارشناسی باشد و سپس به وادی روزنامه‌نگاری ورود پیدا کند. در این حالت امکان موفقیت و تاثیرگذاری گزارش‌های تهیه شده در جامعه و بر مردم بسیار بیشتر خواهد بود. البته این به معنای آن نیست که این فرد خود باید یک دانشمند باشد، بلکه باید القای حوزه علمی را که قرار است در آن به روزنامه‌نگاری بپردازد، بداند و به‌عنوان میانجی، هم درک درست